

Ruotsinsuomalaisuus tänään

Jarmo Lainio

Esitän aluksi lyhyesti Ruotsin suomalaislähtöiset ryhmät. Erotan ruotsinsuomalaisista metsäsuomalaiset, tornionjonkilaaksolaiset (eli meänkieliset) ja lopulta erikoisryhmät kuten sotalapset. Tukholman suomalaiset ovat eräänlaisessa välimaastoasemassa keskeisen sijaintinsa ja asemansa vuoksi. Lopuksi kuvaan sodanjälkeistä siirtolaisuutta ja siihen liittyvää kotoutumista. Aikaisemmin Suomesta tulleista käytettiin nimitystä työläinen, ulkosuomalainen ja vähitellen Ruotsin suomalainen. 1980-luvun alussa ryhdyttiin käyttämään etnonymyitä ”ruotsinsuomalaiset”. Nykyisin käytetään enimmäkseen käsitteitä ”vähemmistö” ja ”kansallinen vähemmistö”, vaikka myös käsite ”ruotsinsuomalainen” on yleisessä käytössä. Sopeutumisstrategiat, identiteettikäsitteet ja Ruotsissa asumisen tavoitteet vaihtelevat kuitenkin jo sodanjälkeisinä vuosikymmeninä Ruotsiin muutaneiden keskuudessa. Vielä enemmän vaihtelua on nähtävissä, kun ensimmäisen muuttajasukupolven jälkeläiset otetaan huomioon. Tällöin ruotsinsuomalaisuus ja kuvaus heistä mutkistuu ja monipuolistuu sosiaalisen, ammatillisen, koulutuksellisen ja kielellisen hallinnan näkökulmasta.

Keskeistä tämän päivän ruotsinsuomalaisten kuvauksessa on – paitsi supistunut maastamuutto Suomesta – muuttunut yhteiskunnallinen suhtautuminen ruotsinsuomalaisiin ja suomen kieleen. Myös kansainvälisten vaikutusten kautta 2000-luvulla sysäyksensä saanut vähemmistöpoliittinen ja kielipoliittinen lainsäädäntö on vaikuttanut suhtautumisessa tapahtuneeseen muutokseen. Muutos esittää uudentyypiset rajat ruotsinsuomalaisten toiminnalle ja pyrkimyksille, mutta antaa myös

heille tukea ja samalla vaatii ruotsinsuomalaisilta jatkuvaa aktiivisuutta. Kun koko ryhmää pyritään kuvaamaan, joudutaan hyväksymään sen monitahtoinen pirstoutuminen. Osa tätä pirstoutumisesta liittyy Ruotsin demografiseen muutokseen, joka verrattain suuren maahanmuuton takia on nopeasti vaikuttanut kaikkien Ruotsissa asuvien elämään ja elinehtoihin. Kasvava moninaisuus on tuottanut jossain määrin ristiriitoja ruotsinsuomalaisten keskuuteen, mutta halu toimia yhdessä lainsäädännön tarjoamin ehdoin on samalla kasvanut. Kansainvälistyminen ja yhteistyö muiden vähemmistöjen sekä muiden maiden instituutioiden kanssa on vilkastunut. Lopuksi, kun pyritään ymmärtämään ruotsinsuomalaisten yhteiskunnallista kehitystä ja edistystä, on otettava huomioon yksilöiden toiminat ja työpanokset. Viimeksi mainittu seikka esittää tieteellisille kuvauksille uusia haasteita.

Johdanto

Kuvaan seuraavassa ruotsinsuomalaisten nykytilannetta. Heidän kuvaamisensa ryhmänä aiheuttaa kuitenkin erilaisia rajanveto-ongelmia ja -haasteita. Aluksi erotan muut historialliset ja/tai kielelliset suomensukuiset ryhmät, kuten metsäsuomalaiset ja tornionjonkilaakson meänkieliset. Muiden mahdollisten erillisten suomalaislähtöisten asutusten tai ryhmien ja tämän päivän ruotsinsuomalaisten välillä vallitsee jonkin verran selkeämpi jako, vaikka ryhmän sisäiset erot ovat aikaa myöten jatkuvasti kasvaneet. Yleisen kehityksen voi kuvata vuosikymmenittäin sodanjälkeisenä aikana, käyttämällä erilaisia nimityksiä ja vähitellen etnonymyjä, päätyen siten 2010-luvulla laajalle levinneeseen yhdistelmään ”ruotsinsuomalaiset kansallisena vähemmistönä”.

Kirjoittaja toimii suomen kielen professorina Tukholman yliopistossa.

Aika: **-1930-luku** – Suomalainen heimo, historiallinen siirtolaisuuskuvio; työläisiä ja pakolaisia
1940 – Pakolaisia, myös sotalapset
1950 – Työvoimaa, pakolaisia
1960 – **Ulkomaalaisia, ulkosuomalaisia, työläisiä**, nuoria
1970 – **Siirtolaisia**, työläisiä, Ruotsin suomalaisia
1980 – Siirtolaisia, Ruotsin suomalaisia, ”huippuvuodet”
1990 – Kotimainen ryhmä, ruotsinsuomalaisia, **vähemmistö**
2000 – **Kansallinen vähemmistö**, historiallinen siirtolaisuuskuvio osittain palannut
2010 – Pirstoutuminen ja vähemmistöpoliittinen ”kotoutuminen”

Kuvio 1. Ruotsinsuomalaisten kehitys historiallisista nimityksistä ja siirtolaisista kansalliseksi vähemmistöksi.

Esitän lyhyesti neljä keskeistä toimintakenttää, joilla on kriittinen merkitys ruotsinsuomalaisuuden ylläpitämiselle ja kehittämiselle: kielitilanne, lainsäädäntö, mediat (sisältää myös uudentyypiset mediat) sekä järjestöjen ja instituutioiden toiminta. Kolmeen seikkaan palaan eri yhteyksissä: kieleen ja sen kytkentään, koulutukseen ja identiteettiin, uuteen vähemmistö- ja vähemmistökielilainsäädäntöön, sekä eräänlaiseen pirstoutumiseen ja vähemmistöaseman herättämään yhteenkuuluvuuden ristivetoon. Ruotsinsuomalaisuuden muotoutumista ovat eri yksilöt vetäneet ja kehittäneet omalla työpanoksellaan, tiedoillaan ja kauaskantoisilla tavoitteillaan. Tämä johtaa siihen, että yhteisöt kärsivät, kun vastuuhenkilöt eri syistä poistuvat kentältä. Taustalla on normaalisti uusia kasvoja ja yksilöitä, jotka omilla yhteyksillään jatkavat työtä ruotsinsuomalaisten vähemmistöaseman kehittämiseksi. Yksi seuraus tästä on se, että nuoremmilta aktivisteilta vaaditaan lisäponnistuksia ja koulutautumista vähemmistöpolitiikan strategian hallitsemiseksi. Vähemmistön haasteet ja ongelmat, joihin mm. koulukysymykset kuuluvat, pysyvät silti pitkälti samoina (esim. Lainio 2013a; Rohdin 2014).

Historiallinen yhteenveto - suomalaistaustaisten eri edustuksia

Ruotsinsuomalaisten nykyolosuhteita ja tilannetta kuvattaessa on tarpeen rajata heidät muista Ruotsissa asuvista tai asuneista suomalaistaustaisista ryhmistä. Kun lähdetään liikkeelle aikaulottuvuudesta, yleisesti kuvataan toisen maailmansodan jäl-

keisiä muuttajia ja heidän jälkeläisiään *ruotsinsuomalaisina*. Tämä on kuitenkin jossain määrin anakronistinen (ajallisesti väärä) lähestymistapa, koska käsitettä ”ruotsinsuomalainen” ryhdyttiin käyttämään yhdyssanana vasta 1980-luvun alussa. Käsitteellä oli tuolloin osin väheksyvä merkitys ja monet kartoivatkin sen käyttöä. Sen sijaan *Ruotsin suomalaisista* ryhdyttiin puhumaan jo vajaa parikymmentä vuotta aikaisemmin, kun ainakin osittain heitä luovuttiin kutsumasta *työläisiksi, ulkosuomalaisiksi* jne. Ruotsissa käsite *ulkomaalainen* muuttui samassa vaiheessa käsitteeksi *siirtolainen* (Lainio, tulossa, 2014).

Rinnan ja osittain limittäin Suomen modernin maastamuuton ensimmäisten vuosikymmenien myötä siirtyivät menneisyyteen jo 1600-luvulla Ruotsiin muuttaneet metsäsuomalaiset ja heidän jälkeläisensä. Viimeisten asuinalueidensa takia heitä loppuvaiheessa – 1960-luvulla – kutsuttiin *Vermlannin suomalaisiksi*. Kuitenkin metsäsuomalaisten levittäytyminen on ollut huomattavasti laajempaa. Tuoreen tutkimuksen mukaan esim. Sörmännin läänissä on asunut metsäsuomalaisia paljon yleisemmin kuin on aiemmin tiedetty. Jos modernin siirtolaisuuden ja Vermlannin suomalaisten polut ovat paikallisesti ja ajallisesti jossain vaiheessa kohdanneet toisensa, tämä on tapahtunut nimenomaan Värmlannissa 1940- tai 1950-luvuilla. Tosin tästä ei käsittääkseni ole tutkimustodisteita. Historiallisista ja muista syistä on metsäsuomalaiset siten syytä erottaa ruotsinsuomalaisista.

Toinen nykyään selvästi ruotsinsuomalaisista erottuva ryhmä on Tornionlaakson, Jelliväärän, Kiirunan ja Kalixin tienoiden suomalaistaus-

tainen väestö. Kyseessä on luultavasti jo 1000-luvulta alkaen nykyisen Norrbottenin läänin puolelle siirtynyt väestö, jolla oli monilähtöiset juuret Suomessa. Alueen suomalaisperäinen väestö muuttui vuonna 1809 tapahtuneen Ruotsin ja Suomen eron vuoksi ulkosuomalaisryhmäksi. Kun aikaa myöten suhtautumiset ja asenteet Suomea kohti muuttuivat, ei vähiten Ruotsin virallisen assimilaatio- ja turvallisuuspolitiikan takia, etääntyi myös uusi, kehittyvä alueellinen tornionlaaksolainen identiteetti vähitellen suomalaisesta identiteetistä (Wande 1996). Vielä nykyisinkin monesta jokilaakson Ruotsin puolella asuvasta suvusta löytyy juuret Suomen puolelta. Tornionlaaksossa on eri aikoina suhtauduttu Suomeen ja suomalaisiin milloin myönteisesti, milloin kielteisesti. Kovakourainen assimilaatio, joka voimistui 1880-luvun lopussa, johti joka tapauksessa siihen, että koululaitoksella tuli olemaan keskeinen asema sekä kielen että kulttuurin hävittämisessä ja toisaalta sen säilyttämispyrkimyksissä.

Kun Nils-Erik Hansegård 1950- ja 1960-luvuilla ryhtyi kuvaamaan ja keskustelemaan kasvavien lasten kaksinkertaisista kielellisistä ja psykologisista ongelmista nk. puolikielisyysdebatin aikana, aloittivat eräät silloiset tornionlaaksolaiset opettajat ja tutkijat (mm. Matti Kenttä) miettimään mahdollista erilliskehitystä ja -opetusta Tornionlaakson suomelle. 1980-luvulla rinnan ruotsinsuomalaisten etnisen heräämisen kanssa syntyi organisaatioita (Meän akateemi, Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset eli STR-T), jotka ottivat tehtäväkseen tukea ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Kun ruotsinsuomalaiset ryhtyivät miettimään ja tavoittelemaan historiallista hyväksyntää ajatukselle, että myös muualla Ruotsissa asuvilla suomalaisilla on historialliset juuret, Tornionlaaksossa ruvettiin samalla luomaan vielä selkeämmin omaa suuntaa.

Suurin piirtein samaan aikaan kun ruotsinsuomalaiset hyväksyttiin kotimaiseksi väestöksi hallituksen kirjelmällä v. 1994 (Skrivelse 1994:1), alettiin entistä jokilaakson murretta, Tornionlaakson suomea, Länsi-Pohjan murretta jne. kutsumaan laajemmin omaksi kielekseen eli *meänkieleksi*. Tapa nimitää omaa kielimuotoaan ”omaksi kieleksi, meän kieleksi”, on tuttu muillakin Euroopan vähemmistöalueilla. Nykyisin sekä ruotsinsuomalaiset aktivistit

että meänkieliset katsovat, että ryhmällä on omat piirteensä ja tavoitteensa, samalla kun yhteistyö on kasvanut eri poliittisilla alueilla ja kulttuurikentässä. Sen sijaan Suomessa tätä ”onnellista eroa” ei ole samalla tavalla hyväksytty, vaikka esim. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus (KOTUS) on jonkin aikaa pitänyt meänkielen kielistatusta itsestään selvyttinä. Edelleenkin löytyy kielitieteiden ulkopuolelta tutkijoita, joiden mukaan meänkieli ei ole oma kielimuotonsa, vaan suomen murre. Löytyy kuitenkin useita tekijöitä, jotka erottavat kielet toisistaan. Kuten Kenneth Hyltenstam totesi hallituksen selvityksessä meänkielestä ja myöhemmin kveenin kielestä, että se, mikä ratkaisee kysymyksen, onko jokin kielimuoto murre vai oma kieli, on lopulta poliittinen päätös (esim. Andreassen, 2014:1001). Tähän ratkaisuun ja päätelmään on Ruotsin hallitus kielilaeillaan ja kansainvälisillä sopimuksillaan päätenyt. Samaa käytäntöön ovat päätyneet myös sekä tornionlaaksolaiset ja ruotsinsuomalaiset. Siitä huolimatta on sellaisia meänkielen käyttäjiä, jotka eivät prestiisistä (arvovaltasista) pidä meänkieltä kielenä, eivätkä myöskään tue sen säilyttämistä ja kehittämistä.

Sotalapset muodostavat kolmannen ryhmän, joka voidaan pitää erillään ruotsinsuomalaisista. Sotalapset ovat kuitenkin myös vaikuttaneet tilastollisesti ruotsinsuomalaisten määrään, koska monet jäivät tai palasivat aikuisina muuttajina Ruotsiin ja ovat siten myös osa ruotsinsuomalaisuutta (vrt. Reinans 1996:64). Tässä yhteydessä en kuitenkaan tarkastele sotalasten kohtaloa tämän enempää.

Tukholman suomalaisten asema Ruotsin suomalaisasutusten historiassa ja kehityksessä on hyvin omalaatuinen ja tärkeä. Yhtäältä Tukholman suomalaisista voidaan puhua jo 1200-luvulta, samalla kun muutto Tukholmaan on kautta aikojen jatkunut. Suuri osa muuttajista on ollut ruotsinkielisiä Suomen ruotsinkielisiltä alueilta. Syyt muuttoon ovat eri aikoina olleet suhteellisen samankaltaisia, eli taustalla ovat olleet pakolaisuuteen, työnhakuun, seikkailunhaluun ja opiskeluun liittyvät tekijät. Tulijoiden sosiaalinen rakenne on myös, erityisesti viime vuosikymmeninä, ollut hieman erilainen Tukholmassa kuin muualle Ruotsiin suuntauneessa muutossa. Muutto Tukholmaan ei myöskään tunnu samalla tavalla olevan riippuvainen taloudellisista suhdanteista.

Ruotsinsuomalaisten keskuudessa on viime vuosikymmeninä, erityisesti 1990-luvulta lähtien, tapahtunut varsin selkeä muutos suhtautumisessa Ruotsiin kotoutumiseen ja yleensäkin menneisyyteen. Niiden määrä näyttää kasvavan, jotka suhtautuvat myönteisesti sekä suomalaisiin juuriinsa että elämiseen Ruotsissa (Björklund 2012; Lainio 2013b). Myös nuorten keskuudessa näyttää etnonyymi ”ruotsinsuomalainen” leviävän.

Erityisesti uuden vuosituhannen alusta lähtien on yleisemmässä käytössä ollut käsite ”vähemmistö”, joka on lakiin perustuva määritelmä, ja käsite on saanut siten uuden vähemmistöpoliittisen merkityksen. Vähemmistö-käsite on neutraalimpi etnisyyden suhteen, ja se kuvaa enemmän historiallista kytkentää Ruotsiin ja oikeutta pitää Ruotsia oma maanaan verrattuna muihin, etnisiin nimityksiin.

Uudempi lainsäädäntö

Ruotsin EU-jäsenyys vuonna 1995 ja siihen liittyvät erilaiset vaatimukset sekä kriteerit ovat selvästi muuttaneet ruotsinsuomalaisten tilannetta. Kun suomalaiset virallisesti hyväksyttiin kotimaiseksi ryhmäksi vuonna 1994 ja sittemmin otettiin mukaan Ruotsin ratifioimaan kahteen Euroopan Neuvoston kansainväliseen sopimukseen, yhtäältä kansallisen vähemmistönä (koskee virallisesti ruotsinsuomalaisia) ja toisaalta kielivähemmistönä (koskee virallisesti suomen kieltä), ruotsinsuomalaisten yhteiskunnallinen, lainsäädännöllinen ja sosiaalinen asema on muuttunut vankemmaksi ja yleisesti hyväksyttäväksi. Aluksi uusi vähemmistö-käytäntö koski vain niitä kuntia, maakäräjiä ja lääninhallituksia, jotka oli lueteltu sopimuksissa. Vaikka ensimmäiset viisi-kuusi vuotta olivatkin enemmän ”harjoittelua”, ja lainsäädäntö oli sekä paljolti tuntematonta että heikosti sovellettua käytäntöön, alkoi tilanne ratkaisevasti muuttua vuoden 2005 vaiheilla. Osasyynä voidaan pitää Euroopan Neuvoston Ruotsille toistuvasti esittämää kritiikkiä. Samoin oma vaikutuksensa oli ruotsinsuomalaisilla henkilöillä ja järjestöillä, jotka ratifointien myötä vaativat sopimuksien käytännön toteuttamista. Yhtenä epäsuorana seurauksena tästä voidaan pitää uutta Kielilakia (Språklagen 2009), jonka mukaan ruotsi on maan pääkieli ja kansallisille vähemmistökie-

lille on varattu periaatteessa samat oikeudet kuin ruotsille. Tätä seurasi vuotta myöhemmin uusi Vähemmistökieliaki (Lagen on Nationella Minoriteter, LoNM 2010), joka esitti kunnille mahdollisuuden liittyä vapaaehtoisesti suomen kielen hallintoalueeseen. Hallintoalueiden myötä saatiin monia uusia oikeuksia. Vähemmän esillä ja huonommin tunnettu on Vähemmistökielilain perussuoja, mikä pätee koko maahan, ei vain hallintoalueisiin (Rohdin 2014). Ehkä parhaiten tunnetaan oikeudet saada ”osittain tai kokonaan” palveluja vähemmistökielillä esikouluissa ja vanhustenhoidossa. Alkuaan hallintoaluekuntia oli viisi, mutta nykyisin niiden määrä on 52 (www.minoritet.se; ks. karttaa, <http://word.rskl.se/vahemmistoinfo/>). Ruotsissa on kaikkiaan 290 kuntaa.

Vähemmistökielilain seurauksia on vaikea arvioida varmuudella, sillä monet seikat ovat muuttuneet dramaattisesti suomen kielen ja kulttuurin kannalta. Vähemmistön näkyvyys on lisääntynyt, sen status ja prestiisi ovat kohonneet sekä enemmistöyhteiskunnan että vähemmistön keskuudessa. Lakiin liittyvä vaatimus kuunnella vähemmistöjen edustajia on myös johtanut uudentyyppisiin demokraattisiin päätösprosesseihin sekä hallituksen ja vähemmistöedustajistojen välillä että joissain kunnissa. Uusi laki seuraa pitkälti Euroopan neuvoston (EN) vähemmistökielisopimuksen rakennetta, ja siten uusi lainsäädäntö ja sen soveltaminen koskee ainakin kulttuurin, median, sosiaalisen elämän ja yhteiskunnallisen osallistumisen kenttiä. Sen sijaan koulutuksen asema ei ole muuttunut mainittavasti ja tämä pysyy pääasiallisena kritiikin kohteena (esim. Sveriges femte rapport, 2013:6-11). Tätä puutetta Euroopan neuvosto ja Ruotsissa olevien vähemmistöjen edustajat ovat toistuvasti kritisoineet. Tarkastelen asiaa seuraavassa luvussa.

Kielitilanne ja koulutus

Kritiikki on ollut kovaa ja toistuvaa Ruotsin valtion piittattomuudesta koulukysymyksiä kohtaan, vaikka useita selvityksiä on tehty opettajankoulutuksesta, peruskoulun ja lukion äidinkielenopetuksesta sekä erikseen esikoulun tilanteesta. Kouluvirasto (Skolverket) ja Kouluasioiden valvontavirasto (Skolinspektionen), joiden tehtäviin tällainen seuranta

Taulukko 1. Äidinkielen opetusta saavat lapset Ruotsin peruskoulussa lukuvuonna 2012-2013. Tiedot Kouluviraston ja Ruotsin tilastokeskuksen (SCB) Taulukosta 8B. (Lainio tekeillä).

Äidinkieli	Äidinkieliseen opetukseen oikeutettujen lasten lukumäärä	Opetukseen oikeutettujen osuus kaikista oppilaista, (%)	Äidinkieliseen opetukseen osallistuvien lukumäärä	Osuus kaikista oppilaista (%)	Oikeutettuja oppilaita (%)	Osuus (%) säännöllisten koulutuntien ulkopuolella
Yhteensä	184 203	20.5	98 910	11.0	53.7	54.9
Kymmenen puhutuinta kieltä						
Albania	7 176	0.8	4 795	0.5	66.8	48.3
Arabia	33 695	3.7	23 545	2.6	69.9	53.1
Bosnia/Kroatia/ Serbia	11 326	1.3	5 690	0.6	50.2	61.5
Englanti	11 608	1.3	5 167	0.6	44.5	53.4
Persia	6 659	0.7	3 775	0.4	56.7	60.5
<i>Suomi</i>	<i>7 999</i>	<i>0.9</i>	<i>3 553</i>	<i>0.4</i>	<i>44.4</i>	<i>36.6</i>
Puola	6 213	0.7	3 621	0.4	58.3	55.9
Somali	10 164	1.1	7 145	0.8	70.3	47.7
Espanja	10 696	1.2	5 082	0.6	47.5	60.3
Turkki	6 072			0.4	61.1	57.2
Muut kielet (147)	72 225			3.6	45.4	
Määrittämättömät kielet	370			0.0		

Tilanne 25.2.1014: <http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik/grundskola/skolor-och-elever/skolor-och-elever-i-grundskolan-lasar-2012-13-1.193058>

kuuluu, ovat molemmat päätyneet samaan päätelmään: Ruotsin kunnista vain harva hoitaa koulutuskenttää ja vähemmistökielten opettamista laillisten velvollisuuksiensa mukaisesti (Skolverket 2008; Skolinspektionen 2012; ks. myös Taulukko 1). Tiedot uudesta vähemmistölaista ovat edelleenkin joko pinnallisia tai olemattomia, mikä vaikuttaa kuntien haluun ja pätevyteen soveltaa uusia lakeja. On myös todettu, että kunnat selvästi aliarvioivat vähemmistökysymyksiä (vrt. Huss & Syrjänen Schaal 2013).

Koska kielen säilyttäminen ja elvyttäminen ovat suoraan sidoksissa koulun mahdollisuuksiin kehittää koulun ja aikuiselämän tarpeisiin kielitaitoja, koulumaailman epäonnistuminen tässä suhteessa uhkaa kielen säilyttämistä (Lainio, Tryggvason & Gynne 2013:97, 101-102). Siten eivät myöskään tarvittavat elvytystoimenpiteet voi onnistua. Yleises-

ti katsoen ei näytä olevan koko kenttää kattavia rakenteellisia edellytyksiä äidinkielenopetukseen tai suomeksi opettamiseen. Ainoastaan harvat vapaa-koulut (7 kpl.)¹ pystyvät nykyisin tarjoamaan kaksikielistä opetusta. Vapaakouluissa käy vain murto-osa suomea taitavista lapsista, eli n. 700-800 lähes 9000:sta lapsesta.

Esikouluihin on kuitenkin tungosta, koska uusi vähemmistökielilaki antaa mahdollisuuden vaatia palveluja ”osittain tai kokonaan” omalla kielellä hallintoaluekunnissa. Tämä onkin herättänyt nuorten aikuisten halun laittaa lapsensa suomenkieliseen esikouluun. Tältä osin löytyy myös rakenteellinen ongelma, koska ei ole minkäänlaista esikouluopettajankoulutusta, samoin suuri osa hen-

¹ Syyskuusta 2014 niitä on vain kuusi jäljellä, sillä Örebron kunta on toimillaan edesauttanut sikäläisen vapaakoulun sulkemisen.

kilökunnasta on muodollisesti epäpätevää. Vaikka edistystä on tapahtunut tälläkin saralla, vain vajaa puolet hallintoaluekunnista, joille tämän esikoulu-palvelun antaminen kuuluu, tarjoaa suomenkielisiä esikouluopetusta/palvelua.

Koska ruotsinsuomalaiset lapset eivät saa opetusta omalla äidinkielellään tai omasta äidinkieltään, eivät lasten tekstitaidot – siis luku- ja kirjoitustaidot – ole kehittyneet riittävän tasokkaiksi. Tämä merkitsee esim. sitä, että taidot eivät riitä työelämässä tarvittavaan suomen kielen monipuoliseen kirjoitustaitoon (Lainio, Tryggvason & Gynne 2013). Koko koulutuskenttä ja suomen opetus pysyvät Ruotsin ja suomenkielisen vähemmistön suurimpana haasteena ja selvimpänä konfliktin aiheena jatkossakin.

Mediat

Myös mediakentällä kehitys on pääpiirteittäin sidoksissa EN:n vähemmistökielisopimuksen mediaa koskevaan artiklaan (Art. 11), jossa Ruotsin ratifiointi antaa suuntaa suomen- ja muun vähemmistökielisen median kehitykselle. Ruotsin Public Service -sektori koostuu kolmesta erillisestä yhtiöstä: television (STV) ja radion ja (SR), jonka alaisena toimii suomenkielinen kanava ja toimitus, Sisuradio. Kouluradio (Utbildningsradion, UR) tuottaa ja lähettää sekä television että radion kautta ohjelmia koko koulutuskentän ja itseopiskelun tarpeisiin.

Televisiosta löytyy päivittäisiä uutisohjelmia, epäsännöllisesti uutisten kaltaisia ohjelmia ja sarjoja, sekä lastenohjelmia viikonloppuisin (esim. <http://www.svt.se/nyheter/utiset/>). SVT ja suomenkieliset uutiset tarjoavat myös netin kautta tallennettuja ohjelmia ja niiden teksitettyjä versioita. Suuri osa tuotannosta on tekstitetty tai käännetty ruotsiksi.

Radion toiminta on näistä kolmesta laajin ja näkyvin (<http://sverigesradio.se/sida/default.aspx?ProgramId=185>). Alueellisten ohjelmien lisäksi radiolla on valtakunnallisia lähetyksiä, ja nettisivujen kautta voi tutustua ääni- ja tekstimuodossa tallennettuihin ohjelmiin. Radion toiminta on monipuolista: kaikenikäisille suunnattujen ohjelmien lisäksi on myös erilaisia sosiaalisia medioita, joilla luodaan suorat yhteydet kuuntelijoihin. Erillinen panostus on monta vuotta kohdistunut nuoriin (esim. Muhonen 2014:21-22).

Kouluradion (UR:n) toiminta kohdistuu ensi sijassa lapsiin ja nuoriin. UR esittää oman tuotantonsa ohella myös Suomesta tuotettuja ohjelmia. Viime vuosina on myös ostettu oikeudet laajaan tietokantaan, jonka kautta katsojat/kuuntelijat voivat löytää myös aiemmin tuotettuja ohjelmia. Tietokanta sisältää myös ruotsiksi tehtyjä, mutta silti ruotsinsuomalaisia koskevia ohjelmia. Kansallisilla vähemmistöillä on erikoisasema UR:n lähetyksissä; ohjelmissa pyritään myös yhdistämään eri näkökulmia, jotka koskevat myös uudempiä siirtolaisryhmiä ja niiden kielikysymyksiä (www.ur.se).

Median tehtäviä vähemmistökielen tukijana voidaan kuvata monesta eri näkökulmasta. Median funktiot ovat tärkeitä useista syistä. Ensinnäkin medianäkyvyydellä on symbolinen merkitys; se nostaa ryhmän prestiisiä ja halua samaistua vähemmistöryhmään, eli tukee ryhmän yhteenkuuluvuutta ja identiteettiä. Media antaa myös mahdollisuuden tuottaa ja esittää kielellisiä malleja kielenkäyttäjille, joita ei helposti löydy muuten Ruotsista, mm. genreinä ja tyyleinä. Media myös opastaa standardikielen käyttöön. Vähemmistömediat nostavat myös toisella tavalla ja asiantuntemuksellaan vähemmistöä koskevia seikkoja yleiseen tietoisuuteen.

Radio on pitkään ollut Ruotsin kirkon jälkeen toiseksi suurin työnantaja suomenkielisille. Median kautta voidaan myös vaikuttaa ympäröivän enemmistöyhteiskunnan asenteisiin vähemmistöjä ja niiden kieliä kohtaan. Verrattuna suomenruotsalaiseen mediakenttään, ruotsinsuomalaisten mahdollisuudet toimia ja tulla nähdyiksi median kautta ovat selvästi rajoittuneemmat (Savolainen 2008; Lintula & Rämö 2011).

Yhteisö ja yhteiskunnallinen kehitys – ”pirstoutuminen”

Sitä mukaa kun akkulturaatio, kotoutuminen, kielellinen sopeutuminen ja kielen hallinta muuttuvat, muuttuvat myös ryhmän tavoitteet ja priorisoinnit. Kun tähän lisätään globalistuminen, monikielistyvä ja moninaistuva sosiaalinen ympäristö, voidaan todeta, että jos ylipäänsä jokin homogeenisempi vähemmistö- tai etninen ryhmä on pystynyt luomaan yhteisiä tavoitteita, ne ovat uudessa ympäristössä vaikeasti toteutettavissa. Äärimmillään voi-

daan ehkä puhua supermoninaisuudesta (eng. *superdiversity*; käsitteestä ks. Vertovec 2007), jolloin ihmisen elinympäristöstä aiemmat todelliset ja kulturelliset sosiaaliset, kielelliset, etniset ja kulttuuriset rajat ovat haihtuneet. Osa ruotsinsuomalaisista, varsinkin suurkaupunkien monikielisisä ja -kulttuurisissa lähiöissä kasvaneet, ovat myös eläneet tällaisissa ympäristöissä. Heillä on usein koulun ja koulutuksensa kautta vanhempiaan paremmat mahdollisuudet kokea ja tulla toimeen tällaisissa ympäristöissä. Vaikka englantia on peräti luonnollinen lisä tähän kehitykseen, myös muut kielet ja kulttuurit ovat tulleet osaksi nuorten jokapäiväistä elämää (Taulukko 1). Ruotsista on sen lisäksi tullut dominoiva kieli, sekä funktioiltaan että kompetenssivaroiltaan. Etäisyys aiempaan työläisvoittoiseen maailmaan ja elämään on rinnan tämän kanssa kasvanut, samalla kun vanhempien suora yhteys mm. maalaiselämään on katkennut. Edellisen voisi kiteyttää siten, että yksikielisten työläisten ja maaseudun asukkaiden jälkeläisistä on tullut monikielisiä kaupunkilaisia, joilla on pitkä koulutus ja hyvin moninaiset työmarkkinaedellytykset.

Kun ”perinteinen” (mutta silloinkin stereotyyppinen) vähemmistö tavoitteli joitain integraatiotuloksia kielen ja kulttuurin säilyttämisprosesseissa, nykyisillä integroituneilla nuorilla aikanaan on erilaiset tavoitteet. Kuitenkin sukupolvien välillä löytyy myös yhteisiä tavoitteita; yksi näistä on halu välittää kieli- ja kulttuuriperintö lapsilleen. Tämä on yleistä myös niiden keskuudessa, jotka eivät itse esimerkiksi hallitse suomea, tai eivät ole sitä koskaan voineet opiskellakaan (Lainio 2013b). Samantyyppistä kehitystä on nähty monen muunkin Euroopan maan kehityksessä.²

Samalla kun edellytykset, pätevyudet ja tavoitteet ovat muuttuneet, ovat myös yhteyksien ylläpitoon ja kollektiiviseen toimintaan liittyvät tavat muuttuneet. Perinteiset mediat (lehdistö, radio, televisio) ja järjestötoiminta ovat toimineet siirtolaisten ja myös ruotsinsuomalaisten ensipolvien

yhdistävinä tekijöinä. Tämän päivän nuoret käyttävät ja kuluttavat medioita toisella tavalla, heillä on myös sekä nopeammat että avoimemmat verkostoutumiskeinot. Näihin kuuluvat uudet ja sosiaaliset mediat. Verkostoitumismahdollisuuksia on lisännyt Ruotsissa tehty päätös vuodelta 2003, jonka mukaan nuorisoliitot päätettiin erottaa emojärjestöistään (Lainio, tekeillä 2014b; Kylänpää 2014).

Kattojärjestöt, instituutiot, hankkeet ja sosiaaliset mediat

Alla esitetään lyhyesti joukko aktiiveja toimijoita ruotsinsuomalaisessa vähemmistö-, kieli- ja kulttuurikentässä. Esitys ei ole sidoksissa arvojärjestykseen.

Keskeisessä asemassa ruotsinsuomalaisten järjestötoiminnassa on ollut Ruotsinsuomalaisen keskusliiton (RSKL) paikallisjärjestöjen (nykyisin n. 115) ja piirijärjestöjen (9) lisäksi itse *keskusliitto* (www.rskl.se). Vaikka liiton jäsenmäärä on jatkuvasti laskenut 1980-luvun huippuvuosista, RSKL on 50:n toimintavuotensa jälkeenkin edelleenkin keskeinen valtakunnallinen vaikuttaja. Jäsenten ikäjakauma on jonkin aikaa ollut vanhenevaan päin, vaikkakin viime vuosina RSKL onkin pyrkinyt lisäämään lasten sekä nuorten toimintaa. Poliittisesti RSKL:n merkitys on kuitenkin heikentynyt, sillä vuonna 2000 perustettiin Ruotsinsuomalaisten valtuuskunta, jonka yksi jäsenjärjestö RSKL on (ks. <http://www.sverigefinne.nu/valtuuskunta.html>).

Ruotsinsuomalaisten valtuuskunta (www.sverigefinne.nu) perustettiin siis vuonna 2000, samaan aikaan kuin Ruotsi ratifioi EN:n kaksi keskeistä sopimusta. Valtuuskunta onkin sen jälkeen toiminut puoluepoliittisesti sitoutumattomana vähemmistöedustajana, jonka kanssa Ruotsin hallitus neuvottelee yleisistä linjauksista ja ruotsinsuomalaisten valtakunnalliselle tasolle nostamista ongelmista. Vähemmistöasioiden seurannassa Valtuuskunnalla on myös ollut keskeinen tehtävä, koska se koostuu n. 20:n muun katto- tai valtakunnallisen järjestön/instituution näkemyksiä, joita valmistellaan aktiivisesti vuotuisissa täysistunnoissa. Valtuuskunta toimii siis Ruotsin hallituksen virallisena keskustelukumppanina ruotsinsuomalaisten vähemmistökysymysten kohdalla. Samalla Valtuuskunta on toi-

² Esimerkiksi nk. IDI4MES-hankkeen (*Investigating discourses of inheritance and identity in four multilingual European settings*) tutkimissa konteksteissa: punjabin puhujat Englannissa, kiinan puhujat Hollannissa ja suomen- sekä espanjankieliset puhujat Ruotsissa kokivat saman tyyppisiä paineita ja muutosprosesseja; *Final report, 2013, 09-HERA-JRP-CD-FP-051, HERA, Strasbourg.*

minut hyvin järjestäytyneenä ja taitavana edustajana neuvonpidoissa muiden kansallisten vähemmistöjen, myös suomenruotsalaisten yhteisöjen kanssa. Valtuuskunta on kansainvälistynyt huomattavasti viime vuosina, ja se on osallistunut erilaisiin kansainvälisiin vähemmistöpoliittisiin verkostoihin ja niiden tapahtumiin (kuten Network to Promote Linguistic Diversity, www.npld.eu).

Valtuuskunnan pitkäaikaisena, toisena puheenjohtajana toimi Markku Peura vuoteen 2014 asti. Täysistunnot ja toiminta ovat keskittyneet Tukholmaan mm. käytännön syistä, mutta jäsenet tulevat eri puolilta Ruotsia. Valtuuskunnan toiminta kattaa siis koko maan.

RSKL:n rinnalle kehittyi n. vuodesta 2003 *Ruotsinsuomalaisten nuorten liitto* (www.rsn.nu), jolla on kahdeksan paikallisjärjestöä. Koska rahoitusmahdollisuuksia nuorten toiminnolle yleisesti parannettiin samaan aikaan kun RSN itsenäistyi, järjestö on pystynyt luomaan omia hankkeita ja uudentyyppistä yhteistyötä mm. muiden kansallisten vähemmistöjen nuorisjärjestöjen kanssa (nk. Ungminoritet-hankkeen puitteissa; www.ungminoritet.se) sekä muiden maiden vähemmistöjen nuorisoliittojen kanssa. Nuorisoliiton toiminta on kasvanut noin kymmenen vuoden ajan, ja sen jäsenmäärä on samalla noussut.

Ruotsinsuomalaisten arkisto (www.arkisto.se) on 40 vuoden ajan toiminut ruotsinsuomalaisten valtakunnallisena arkistona, keräten ja tallentaen sekä yksityisten että järjestöjen materiaaleja. Valtosa rahoituksesta tulee Ruotsista, jossain määrin myös Suomesta tai muista yksittäisistä lähteistä. Arkiston haasteet ovat pitkälti liittyneet talouteen ja pysyvien toimitilojen löytämiseen. Itse Arkisto sijaitsee työtiloineen Eskilstunassa, toimisto Tukholmassa. Viime vuosikymmenenä arkisto on pyrkinyt monipuolistumaan, osittain nuorten suuntaan, mm. tukeutumalla uuteen mediaan. Siten arkistosta on kehittynyt monipuolinen informaation välittäjä ja eri tapahtumien järjestäjä, yksin tai yhdessä muitten kanssa. Arkisto on esimerkiksi ollut mukana järjestämässä toistuvia Ruotsinsuomalaiset tänään -tapahtumia, yhdessä Tukholman yliopiston ja Turun Siirtolaisuusinstituutin kanssa. Arkiston puheenjohtajistoon kuuluu toistakymmentä muuta järjestöä ja instituutiota. Arkiston johtajana on alusta alkaen toiminut Erkki Vuonokari.

Ruotsinsuomalaiset vapaakoulut (rts. friskolor) ovat 1990-luvun alusta lähtien toimineet tärkeänä aatteellisena ja konkreettisena vähemmistökielen kehittäjänä ja puolestapuhujana. Tämä on tapahtunut sekä oman koulutoiminnan kautta, että osallistumalla koulutuspoliittiseen, yhteiskunnalliseen ja vähemmistöpoliittiseen keskusteluun. Kouluilla on ollut oma verkosto, joka on edustettuna esim. Ruotsinsuomalaisten Valtuuskunnassa. Kouluja perustettiin eniten 1990-luvulla. Kaikkiaan vapaakouluja on ollut toistakymmentä, joista pitkään toimineita ovat olleet Upplands Väsbyn, Fridhemsplanin/Tukholman, Botkyrkan, Järva-Kistan, Eskilstunan, Göteborgin ja Örebron vapaakoulut. Suurin osa kouluista tarjoaa koko peruskouluopetuksen, samoin kouluilla on omia esikouluosastoja. Ruotsalaisen yhteiskunnan niuhu suhtautuminen vapaakouluihin näkyy mm. siten, ettei Kouluvirasto ole sallinut uusien koulujen perustamista vaikka haluja ja tarpeita tähän on löytynyt viime vuosina (mm. Haningessa ja Södertäljessä). Örebron vapaakoulu lakkautettiin pitkän kamppailun jälkeen syyskuussa 2014, kun kunta ei suorittanut tarpeellista ja laissa säädettyä oppilastukea koululle.

Vapaakoulujen rehtoreista moni on osallistunut kieli- ja vähemmistödebattiin, mm. Markku Peura (Upplands Väsby) ja Ina Sinisalo (Botkyrka). Jokaisella koululla on omat nettisivustonsa (esim. Tukholman vapaakoulun sivusto: www.sverigefinskaskolan.eu). Vapaakoulut ovat sitä mukaa, kun kunnat ovat lakkauttaneet omia kaksikielisiä luokkia, muuttuneet ainoiksi tasapainosen kaksikielisen opetuksen tuottajiksi (Skolinspektionen 2012). Oppilasmäärä on silti laskenut, ja tällä hetkellä (2014) kouluissa on yhteensä n. 700-800 lasta. Siten n. 10 % kaikista lapsista, joilla on oikeus suomen äidinkielen tuntiopetukseen peruskoulussa, käy vapaakoulua.

Korkeakoulumaailma ja sen edustajat ovat vuosikymmeniä osallistuneet aktiivisesti kieli- ja koulukeskusteluihin. Viikkaimmillaan tämä toiminta oli 1970-1990-luvuilla, jonka jälkeen alaan liittyvä tutkimus on vähentynyt. Vähemmistökielilainsäädännön jälkeen kielitieteilijät ovat kuitenkin enenevässä määrin osallistuneet kriittiseen keskusteluun Ruotsin ratifioimista kansainvälisistä sopimuksista. Näkyvästi esillä ovat olleet Uppsalan ja Tukholman, väliaikaisesti myös Mälardalenin korkeakoulun tutkijat ja opettajat. Keskustelua käytiin Mälardalenin-

sa vuodesta 2003 vuoteen 2013, jolloin sikäläinen Suomen kielen ja kulttuurin keskus lakkautettiin. Tämä satsaus oli saanut erikoisrahoituksen, päämääränään tutkia ja tukea ruotsinsuomen ja ruotsinsuomalaisen kulttuurin kehitystä. 1990-luvun lopusta lähtien korkeakoulutasoisen opetuksen ja tutkimuksen virat ovat vähentyneet huomattavasti. Niinpä virkojen määrä on puolittunut sitten 1990-luvun. Monet erityisesti Tukholman ja Upsalan tutkijoista/opettajista ovat myös pitkään seuranneet ja hankkineet inspiraatiota kansainvälisistä kontakteistaan, samoin tutkimus- että vähemmistöpoliittisten verkostojensa kautta. Yhteistyö muun yhteiskunnan edustajien kanssa, kuten myös muiden kansallisten vähemmistöjen edustajien kanssa, on jatkuvasti vilkastunut.

Lähellä yliopistoja ovat toimineet *kielenhuoltointituutiot*, jotka ovat tukeneet yli 30 vuoden ajan Ruotsin suomea ja ruotsinsuomea. Aiempi Ruotsinsuomalainen kielilautakunta (nykyään Ruotsin kielineuvoston suomenkielinen osasto; www.sprakochfolkminnen.se/sprak/minoritetsprak/suomifinska.html) on toiminut kieltä ammattinaan käyttävien tukena ja ohjaillut suomen käyttöä. Muun muassa kääntäjät, toimittajat ja opettajat ovat kielilautakunnalta, mutta myös sen *Kieliviesti*-lehden kautta saaneet vastauksia kielikysymyksiinsä Ruotsissa käytettävästä suomesta (*Kieliviesti*). Kielilautakunnan pitkäaikainen johtaja oli Paula Ehrnebo, joka myös väitteli ruotsinsuomen kielenhuoltokysymyksistä v. 2007 (Ehrnebo 2007).

Ruotsin kirkko on pitkään ollut se työnantaja Ruotsissa, jonka toiminnassa suomen kieli on ollut selkeä ja varteenotettava meriitti. Kirkon palveluksessa onkin työskennellyt suuri määrä suomenkielisiä. Eri aikoina kirkko on ollut aktiivisesti mukana kieli- ja vähemmistöpoliittisissa hankkeissa, ja vuonna 2013 toiminta vilkastui. Syynä oli se, että Uppsalan perustettiin kirkon kansainvälisen yhteistyön virkoja, joihin kuuluivat myös kansallisten vähemmistöjen valvonta ja tukeminen. Yksikön johtajaksi nimettiin Kaisa Syrjänen Schaal, joka juristina on ollut vaikuttamassa aiemmin mm. Ruotsin vähemmistökieliä valvovassa ministeriössä. Kirkko on vuodesta 2013 kehittänyt yhteistyötä Uppsalan ja Tukholman yliopistojen kanssa, sekä luonut pohjaa eri kansallisten vähemmistöjen keskinäiselle yhteistyölle. Kirkko on myös yhdessä Uppsalan yliopiston

Hugo Valentin-keskuksen ja Ruotsinsuomalaisten Valtuuskunnan kanssa julkaissut useita kriittisiä raportteja siitä, miten Ruotsi on jättänyt täyttämättä kansainvälisiä velvollisuuksiaan (Huss & Syrjänen Schaal 2013). Kirkko on myös lähettänyt englanninkielisen varjoraportin Euroopan Neuvostolle.

Kun Ruotsin kolmelle kansalliselle vähemmistökielille eli saamelle, suomelle ja meänkielille, perustettiin nk. hallintoalueet vuonna 2000, sai uusi kehitys alkunsa. Lainsäädännöllisesti ja käytännössä kielten mahdollisuudet tulla käytetyiksi julkisessa elämässä ja jopa yksityiselämässä kasvoivat vähitellen. Ensimmäisessä vaiheessa kieliä ryhdyttiin käyttämään erilaisissa virallisissa tehtävissä. Vähitellen kielten prestiisi kasvoi, mikä on vuorostaan vaikuttanut kielten käyttäjien asenteisiin omaa kieltään kohtaan. Muutosta seurasi myös kasvava tarve luoda työmahdollisuuksia, joissa hyvät suomen taidot ovat olleet edellytys työn saamiselle. Oma ryhmänsä tässä kentässä koostuu *hallintoalueiden vähemmistökoordinaattoreista ja projektikoordinaattoreista*. Näitä virkoja on perustettu vähemmistölain säätämisen jälkeen, ja koordinaattoreiden asema on vähitellen vahvistunut. Viime vuosina koordinaattorit ovat myös osittain järjestäytyneet ja ryhtyneet tekemään yhteistyötä ja viestimään vaikeuksistaan sekä menestyksistään toisilleen. Minkälainen rooli näillä tulee olemaan pidemmällä tähtäimellä, on vielä avoin kysymys.

Suomen kielen hallintoaluekuntia, jotka monesta näkökulmasta ovat avainasemassa koko vähemmistökielilain näkökulmasta, on tätä nykyä 52 (2014). Määrä kasvaa jatkuvasti. Kuten on todettu, monet asiat eivät ole toteutuneet lain tarkoittamalla tavalla, mutta askelia eteenpäin on otettu. Tukholman lääninhallituksen (Länsstyrelsen i Stockholm) ja Saamelaiskäräjien (saamen kohdalla) valvonnan avulla tietoisuus ja keinot kehittää työtä hallintoalueiden kunnissa ovat parantuneet (*Nationella minoriteter*, 2013). Paljon on kuitenkin vielä jäänyt kehittämättä, ja kuntien toimintahalu vaihtelee suuresti (Rohdin 2014).

Uuden vähemmistöpoliittisen kehityksen alussa, vuosina 2000 ja siitä eteen päin, Ruotsin hallitus halusi osoittaa halujaan tukea kansallisia vähemmistökieliä. Itse politiikka jäi kuitenkin varsin pitkään ilman käytännön vaikutusta mm. puutteellisen rahoituksen vuoksi. Tuolloin tehtiin kuitenkin

kaksi panostusta, joilla oli konkreettiset tavoitteet kielen ja kulttuurin kentässä. Ensinnäkin Mälardalenin korkeakouluun perustettiin vuonna 2003 *Suomen kielen ja kulttuurin keskus*, joka sai rahoitukse- na osittain Opetusministeriöltä, Sörmlannin ja Västmanlannin maakäräjiltä ja lääninhallituksilta, samoin Eskilstunan ja Västeråsin kunnilta. Vilkas toiminta sai kuitenkin alkurahoituksen jälkeen yrittää tulla yksin toimeen haasteellisessa taloudellisessa tilanteessa. Kun opiskelijamäärä ei noussut, toiminta heikkeni. Korkeakoulun oma halu panostaa keskuksen toimintaan oli myös rajallista. Toinen toimija oli *Uusi teatteri*, Ruotsin ainoa suomen kielellä toimiva ammattiteatteri (www.uusiteatteri.se). Uusi teatteri on onnistunut saamaan muualtakin rahallista tukea, ja on siten pystynyt jatkamaan toimintaansa. Teatterilla on myös pitkälle kehitetty yhteistyö suomalaisten teattereiden kanssa. Vaikka teatteri on kiertänyt esityksillään ympäri Ruotsia, sen tilat ovat olleet pääasiassa Tukholmassa, väliaikaisesti myös Västeråsissa.

Hankkeita: *Finska nu*, *Mokoma ja Ruotsinsuomalaisten kirja- ja kulttuurimessut*. Suomessa perustettiin hanke *Svenska Nu*, jonka tehtävä oli levittää tehokkaasti nuorten keskuuteen myönteistä suhtautumista Ruotsiin, sen kulttuuriin ja (riikin-)ruotsiin. Hanketta rahoitettiin sekä Suomesta että Ruotsista (ks. www.svenskanu.fi). Ajan myötä tuli tarve kehittää vastaava, suomea tukeva hanke Ruotsiin. Kun *Svenska nu* on jo alusta asti saanut tarvittavan rahallisen tuen ja onnistunut etabloimaan projektihenkilökunnan, *Finska nu* (www.finskanu.se) on joutunut pidempään etsimään perusrahoitustaan. Päätoiminta on keskittynyt lasten teatteriin Uuden Teatterin avulla. *Finska nu* –hanke on yrittänyt nostaa suomen kielen prestiisiä, alustavasti esikoulutoiminnassa (myös siellä, missä suomenkieliset lapset ovat vain osa esikoulun lapsimäärää). Toiminta on suunnattu laajemmalle yhteisölle ja kaikille lapsille, mutta esitykset ovat olleet kaksikielisiä, suomeksi ja ruotsiksi. Nykyinen projektirahoitus loppuu v. 2015.

Mukulat (esim. www.minoritet.se/GetDoc?meta_id=1803) ja *Mokoma* (<http://mokoma.se/ommokoma/>) ovat lapsille ja nuorille suunnattuja hankkeita, joiden puitteissa järjestetään pääasiassa lasten ja nuorisotapahtumia eri puolilla Ruotsia. Musiikilla ja teatterilla on ollut ohjelmissa keskeinen asema.

Molemmat hankkeet/seurat ovat jo toimineet vuosia, mutta rahoitus on saatu projektimuodossa tai yksittäisiltä rahoittajilta. Yhtenä keskeisenä vetäjänä ja tuottajana on toiminut Lina Puranen.

Ruotsinsuomalaisten kirja- ja kulttuurimessut ovat pienimuotinen, mutta kasvava ruotsinsuomalaisten kansallinen kulttuuritapahtuma. Messuilla e.k. ruotsinsuomalaiset kirjoittajat, kirjailijat, kulttuurituottajat ja taitelijat esittävät tuotantoaan kerran vuodessa. Messupaikka on vaihtunut, mutta usein paikkana on toiminut Suomi-Instituutti Tukholmassa. Järjestelyistä on vastannut Finn-Kirja – kustantamo (www.finn-kirja.com), joka on pitkäaikainen ruotsinsuomalaisten kirjailijoiden kustantaja, usein omakustannemuodossa.

Suomi-Instituutti ja Suomen suurlähetystö

Instituutioista mainittakoon vielä *Suomi-Instituutti ja Suomen suurlähetystö*. Instituutin (www.finland-sinstitutet.se/sv/) taustalla on ruotsalainen rahasto, joka on jo vuosikymmeniä edistänyt suomalaista kulttuuria Ruotsissa. Enenevässä määrin mukana on ruotsinsuomalaista kulttuuria ja eri yhteiskuntaaloja edustavia debatteja, tapahtumia ja seminaareja. Tapahtumat ovat usein kaksikielisiä. Ruotsinsuomalaisuuden esilletuominen on kuitenkin vahvasti sidoksissa instituutin kulloisenkin johtajan tavoitteisiin. *Suomen suurlähetystö* (www.finland.se) on sekin tukemassa ruotsinsuomalaisia ja järjestämässä mm. heidän sosiaalista elämäänsä, koulutustaan ja kieltään koskevia seminaareja. Myös suurlähetystön suhtautuminen ruotsinsuomalaisiin on ollut sidoksissa kulloisenkin suurlähettilään ja kulttuurineuvoksen tavoitteisiin. Suomi-Instituutti ja Suurlähetystö toimivat usein yhdessä tai toisiaan täydentävästi.

Sosiaaliset mediat

Aivan uusi tapa edistää ruotsinsuomalaista kulttuuria, tukea vähemmistön identiteettiä ja suomen käyttöä tapahtuu sosiaalisen median avulla. Keskeisiä edelläkävijöitä tässä suhteessa ovat olleet Sisuradio ja Ruotsinsuomalaisten Nuorten Liitto. Facebookin ja Twitterin kautta on myös pyritty nopeasti

levittämään tietoa ja avunpyyntöjä, kun on syntynyt tarve mobilisoida ruotsinsuomalaisia ottamaan kantaa eri yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Kielellinen vaihtelu näissä medioissa on laajaa, ja niissä käytetään sekä suomea että ruotsia. Koska itse teknologian hallinta on vahvempaa nuorten keskuudessa tämä on myös johtanut siihen, että sosiaalisen median kanavista on tullut erityisesti nuorten tapa toimia ja vaikuttaa. Tätä kehitystä mahdollisesti tukee sekin, että heidän tavoitteensa poikkeavat perinteisten järjestöjen tavoitteista. Toistaiseksi esim. kielen kannalta näistä uusista medioista ja niiden vaikutuksista vähemmistöpolitiikkaan, kieleen tai kielenkäyttöön ei ole tehty laajempia tutkimuksia.

Yksilöt avainasemassa

Yllä on tarkasteltu eräitä edustavia ruotsinsuomalaisuuden, suomen kielen ja uuden vähemmistöasian puolestapuhujia. Yhtäältä näiden toimijoiden pitkäaikainen panos on ollut huomattava, toisaalta juuri tällaisen yksittäisten edustajien vahva asema tekee koko vähemmistöä ja sen kieltä tukevasta rakenteesta erittäin haavoittuvan. Samalla edustajiin on kohdistunut vaativa ja raskas paine. Kun tällaiset henkilöt ja toimitsijat poistuvat kentältä, jäljelle jää ainakin aluksi aukkoja ja vaikuttamisstrategioiden toteuttamismahdollisuudet heikkenivät. Saamme silti olla kiitollisia niille, jotka ovat jaksaneet kantaa tällaista taakkaa. Kesäkuussa 2014 keskuudestamme poistunut Markku Peura on tärkeä esimerkki tästä. Näiden vähemmistöaktiivien roolin tieteellinen kuvaus voi olla hankalaa, koska heidän suoraa ja epäsuoraa vaikutustaan on usein vaikea kuvata konkreettisesti, kun tutkija ei ole yleensä voinut olla mukana seuraamassa heidän toimintaansa. Niinpä tulosten ja vaikuttamisen välinen suhde jää usein pakostakin epäselväksi.

Lähteet

- Andreassen, Irene. Et nytt skriftspråk blir til. <http://www.kvenskinstitutt.no/egget-sprakarbeid/et-nytt-skriftsprak-blir-til/> Tallennettu 20141001.
- Björklund, Krister 2012. *Suomalainen, ruotsalainen vai ruotsinsuomalainen?* Ruotsissa asuvat suomalaiset 2000-luvulla. Tutkimuksia A41. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Ehrnebo, Paula 2007. *Heter Vägverket Tielaitos eller Tievirasto på finska?* Acta Universitatis Stockholmiensis. Studia Fennica Stockholmiensia, 10. Stockholms universitet.
- Huss, Leena & Syrjänen Schaal, Kaisa. 2013. *Sverige-finnarna och finska språket: En analys av språkbevarande och strategiska vägval.* Uppsala: Forum för nationella minoriteter, Hugo Valentincentrum & Kyrkokansliet, Svenska kyrkan.
- Kylänpää, Riitta, 2014. ”Hei, olen suomalainen!” *Suomen Kuvalehti*, nro 36, 5.9.2014.
- Lainio, Jarmo, 2013a. *Modersmåls erkända och negligerade roller.* Teoksessa: Olofsson, Mikael (red.) (2013). *Symposium 2012. Lärarrollen i svenska som andraspråk*, s. 66-96. Nationellt Centrum för svenska som andraspråk. Stockholm: Stockholms universitets förlag.
- Lainio, Jarmo 2013b. Review article: Björklund, Krister 2012. *Suomalainen, ruotsalainen vai ruotsinsuomalainen?* Ruotsissa asuvat suomalaiset 2000-luvulla. *Siirtolaisuus/Migration* 1/2013, 51–54. <http://www.migrationinstitute.fi/art/smlehti.php>
- Lainio, Jarmo, tulossa, 2014a. *The art of societal ambivalence – a retrospective view on Swedish language policies for Sweden* Finnish. Teoksessa: Halonen, Mia, Pasi Ihalainen & Taina Saarinen (eds) *Multisited language policy discourse. Finland and Sweden in interdisciplinary focus.* Clevedon, Avon: Multilingual Matters Ltd.
- Lainio, Jarmo tekeillä, 2014b. *Språkpolitik implementerad på höjden och tvären – Språkpaket till sverigefinska föräldrar som ett språkpolitiskt verktyg.* Institutionen för baltiska språk, finska och tyska, Stockholms Universitet.
- Lainio, Jarmo, Marja-Terttu Tryggvason & Annalina Gynne, 2013. *Flerspråkiga sverigefinska ungdomar på den nordiska arbetsmarknaden – möjligheter och förväntningar.* Slutrapport från Bil-MinNord-projektet. *Litteratur och språk*, nr 8 (2012), red. Sture Packalén. Mälardalens högskola, Eskilstuna/Västerås. (131 sidor). <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:mdh:diva-21245>
- Lintula, Hanna-Mari & Ville Rämö 2011. *Sisuradion merkitys ruotsinsuomalaisille.* Turun ammattikorkeakoulu. <http://www.theseus.fi/bitstream/>

- handle/10024/35661/Ramo_Ville_Lintula_Hanna-Mari.pdf?sequence=1
- LoNM 2009. *Lag om nationella minoriteter och minoritetssprak* 2009:724. SFS nr 2009:72.
- Muhonen, Anu 2014. *Error error lataa patteri - From language alternation to global multilingual repertoires in Finnish youth radio programs in Finland and Sweden*. Studia Fennica Stockholmiensia 11. Stockholm University.
- Nationella minoriteter*, 2013. Nationella minoriteter. Rapport om tillämpningen av lagen om nationella minoriteter och minoritetssprak år 2013. <http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/manniska-och-samhalle/nationella-minoriteter/C3%85rsrapport%202013.pdf>
- Reinans, Sven Alur 1996. Den finländska befolkningen i Sverige – en statistisk-demografisk beskrivning. Teoksessa: Lainio, Jarmo (toim.) *Finnarnas historia i Sverige*, Del 3. Tiden efter 1945, 63-105. Stockholm, Nordiska Museet resp. Helsingfors, Finska Historiska Samfundet.
- Rohdin, Lennart 2014. Minoritetspolitiskt bokslut 2010-2014. www.sverigefinne.nu
- Savolainen, Meeri 2008. Monikielisydestä vähemmistökieliviestin SR Sisuradion nuorisohjelmissa. Kielten laitos, Jyväskylä yliopisto. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19659/URN_NBN_fi_jyu-200903021085.pdf?sequence=1
- Skolinspektionen 2012. *I marginalen – En granskning av modersmålsundervisningen och tvåspråkig undervisning i de nationella minoritetsspråken*. Stockholm.
- Skolverket (2008). *Med annat modersmal – elever i grundskolan och skolans verksamhet*. Rapport 321. Stockholm.
- Skrivelse 1994:1. Regeringens skrivelse 1994/95:1. Finska språkets ställning i Sverige.
- Språklagen 2009. *Språklag* 2009:600. SFS nr 2009:600.
- Sveriges femte rapport, 2013 = Sweden's report to the Council of Europe on the European Charter for Regional or Minority Languages. Regeringskansliet.
- Wande, Erling 1996. Tornedalingar. Teoksessa: Lainio, Jarmo (red.) *Finnarnas historia i Sverige*, Del 3. Tiden efter 1945, 229-254. Stockholm, Nordiska Museet resp. Helsingfors, Finska Historiska Samfundet.
- Vertovec, Stephen 2007. Super-diversity and its implications. *Ethnic and Racial Studies* 30 (6), 1024-1054.

Muut digitaaliset lähteet

- Kieliviesti*. <http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/minoritetssprak/suomi-finska/kieliviesti.html>
- Länsstyrelsen i Stockholms län. <http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/Sv/manniska-och-samhalle/nationella-minoriteter/Pages/forvaltning-somraden.aspx>
- [www.sverigesradio.se/sida/default.aspx?ProgramId=185](http://sverigesradio.se/sida/default.aspx?ProgramId=185)
- [www.ur.se=http://www.ur.se/Produkt?fixedfilter=ur_subject_level_one%3B-modersm%C3%A5l%20och%20minoritets-spr%C3%A5k](http://www.ur.se/Produkt?fixedfilter=ur_subject_level_one%3B-modersm%C3%A5l%20och%20minoritets-spr%C3%A5k)